

DOI: 10.32347/2076-815X.2024.85.50-58

УДК 72.01

к.арх., доцент **Велігоцька Ю.С.**,
yuliia.velihotska@kname.edu.ua, ORCID: 0000-0002-0189-2624,
Малік Н.О., Nataliya.Malik@kname.edu.ua, ORCID: 0000-0002-2832-634X,
Харківський національний університет
міського господарства імені О.М. Бекетова

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ СУЧАСНИХ ВІДКРИТИХ ПРОСТОРІВ ДИТЯЧИХ ЗАКЛАДІВ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

Проводиться аналіз сучасних зарубіжних відкритих просторів дитячих закладів охорони здоров'я, лікарень, комплексів, на основі яких виявлені загальні сучасні функціональні зони даних об'єктів та визначені різні типи класифікацій розглядуваних об'єктів (за типом використання, за типом лікувального закладу, за режимом використання, за функціональним використанням, за ступенем відкритості, за функціональним використанням, за ступенем відкритості, за конфігурацією планів, за розміром території).

Ключові слова: відкриті простори; дитячі заклади охорони здоров'я; дитячі лікарні; медичні комплекси; функціональні зони; класифікація.

Постановка проблеми. Середовище дитячих закладів охорони здоров'я (ДЗОЗ) в Україні найактивніше формувалась ще за часів радянського масового типового будівництва. В той час питаннями формування архітектурного та дизайнерського рішення середовища закладів охорони здоров'я приділялось недостатньо уваги, а більше до питань масового будівництва. Тому ці об'єкти в більшості мали достатньо стандартні рішення і нецікавий дизайн, вчасності майже не приділялось рішенням відкритих просторів. Зараз потрібне нове бачення відкритих просторів ДЗОЗ, що має відповідати сучасним процесам та потребам, що відбуваються в сучасних медичних закладах та в середовищі в загалі. Сучасний відкритий простір ДЗОЗ повинен бути по перш за все лікувально-рекреаційним, технологічним, соціально-орієнтованим, функціональним, насиченим багатофункціональними інтегрованими просторами, з можливістю використання як для пацієнтів так і усіх бажаючих відвідувачів. Такий простір має бути сучасним, безпечним, інформативним, безбар'єрним та враховувати інтереси всіх різних груп населення. Відкриті рекреаційні простори ДЗОЗ, несуть велике значення для оздоровчого процесу та невід'ємною частиною процесу лікування. Нажаль, сьогодні в Україні стан таких просторів, суперечить сучасним потребам. Ключовою проблемою відкритих просторів ЗОЗ є не розуміння важливості цієї теми і ролі в сучасних

лікарнях. На сьогоднішній день середовище сучасних ДЗОЗ повинно враховувати сучасний дизайн відкритих просторів

Актуальність обраної теми обґрунтовує цілі і завдання, вибір об'єкта і предмета дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На сьогоднішній день в Україні проектування дитячих закладів охорони здоров'я, нормується положеннями ДБН В.2.2-10:2022 "ЗАКЛАДИ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я" [1].

Сьогодні багато різних вчених та архітекторів займаються питаннями формування архітектури дитячих лікарень і поліклінік. Ось кілька видатних постатей та вчених, які внесли вагомий внесок у питання формування дитячих медичних закладів та питання об'ємно-планувальних рішень представлені у роботах О.В. Целуйкіної [2], С.М. Лінди, К.Ю. [3], К.Ю. Підгірняк [4].

Автор І.В. Булах розглядає питання містобудівних основ територіально-просторового розвитку системи дитячих лікувальних комплексів [5]. В дослідженнях Х. Нікла та Х. Никл-Веллера розглянуте формування архітектурно-містобудівних основ проектування лікувальних закладів [6].

Однак питаннями формування відкритих просторів ДЗОЗ раніше майже не розглядалася і вимагають детального дослідження.

Метою публікації є дослідження сучасних прийомів формування відкритих просторів ДЗОЗ

Відповідно до поставленої мети були визначені завдання дослідження:

1. Проаналізувати науково-практичний досвід формування відкритих просторів ДЗОЗ;
2. Виявити функціональні зони формування відкритих просторів ДЗОЗ;
3. Визначити типи класифікацій відкритих просторів ДЗОЗ.

Основна частина. Сьогодні в Україні ДЗОЗ представляють собою лікувально-профілактичні заклади (лікарняні, амбулаторно-поліклінічні, санаторно-курортні тощо), санітарно-профілактичні заклади, що надають різні види її медико-санітарної, кваліфікованої та спеціалізованої допомоги.

Відкриті простори ДЗОЗ — представляють собою територію (відкритий архітектурний простір) при ДЗОЗ, де людина (пацієнт, відвідувач, персонал тощо) може провести час. Де відбуваються реабілітаційні, лікувальні, рекреаційні, спортивні, соціальні, культурні, комунікаційні та інші процеси, що може включати наступні типи відкритих просторів: лікарняні площі, майданчики, пішохідні простори, сквери, парки, сади, тощо. Це місця, які можуть бути доступними, як для всіх пацієнтів, відвідувачів ДЗОЗ, так і для усіх бажаючих людей. Головними особливостями відкритих просторів ДЗОЗ є обмеженість з урахуванням місткості, зумовленої фізичними розмірами їх територій. Аналіз теоретичного та практичного досвіду формування відкритих

просторів ДЗОЗ виявив ознаки їх класифікації та сучасних прийомів формування.

Один із цікавих проєктів відкритого простору ДЗОЗ є дитяча лікарня Shriners в місті Пасадена (Рис.1). Будівля охоплює приблизно 35 відсотків ділянки, та знаходиться поруч із площею Алессандро. Зовнішній відкритий простір лікарні представляє з себе відкритий, середній за розміром сад реабілітаційної терапії та місце з площею для різних видів зборів та заходів. На території включені різні види ділянок для терапії, малі архітектурні форми, криволінійні доріжки і все це взаємодіє з архітектурою лікарні, в який інтегровані озелененні проміжні рекреаційні простори (зелені тераси, покрівлі). Також достатньо велику площу займає відкритий паркінг, що розташований з іншого боку від лікарні. [7].

Рис.1 Дитяча лікарня Shriners, Пасадена

Один із найсучасніших прикладів створення відкритого простору при дитячому медичному комплексі є проєкт Alder Hey в Англії. Територія благоустроєна в рамках ініціативи перетворення існуючого Спрінгфілдського парку у пишно-зелений дитячий парк здоров'я (Рис.2). Відкритий простір лікарні представляє достатньо велику територію парку. Три довгі криволінійні крила центру організовані у формі руки, що простягаються углиб парку до зони паркування та амбулаторного відділення. Вони об'єднані створеним каньйоном внутрішніх вулиць. Хвилеподібні форми лікарні плавно перетікають у парк, надають будівлі потужної топографічної якості, підкресленої її зовнішнім виглядом із темно-рожевого бетону, який нагадує місцеві геологічні шари. Незвичайна композиція будівлі поширюється від атриуму до парку та забезпечує гарне денне освітлення, вентиляцію та чудові

краєвиди на природу. Озеленені газоном відкриті простори перетікають з парку на вигнуті дахи лікарні, створюючи безперервний зв'язок між будівлею та ландшафтом [8]. Відкритий простір лікарні представляє великий лікувально-рекреаційний середовище із змішаною планувальною структурою.

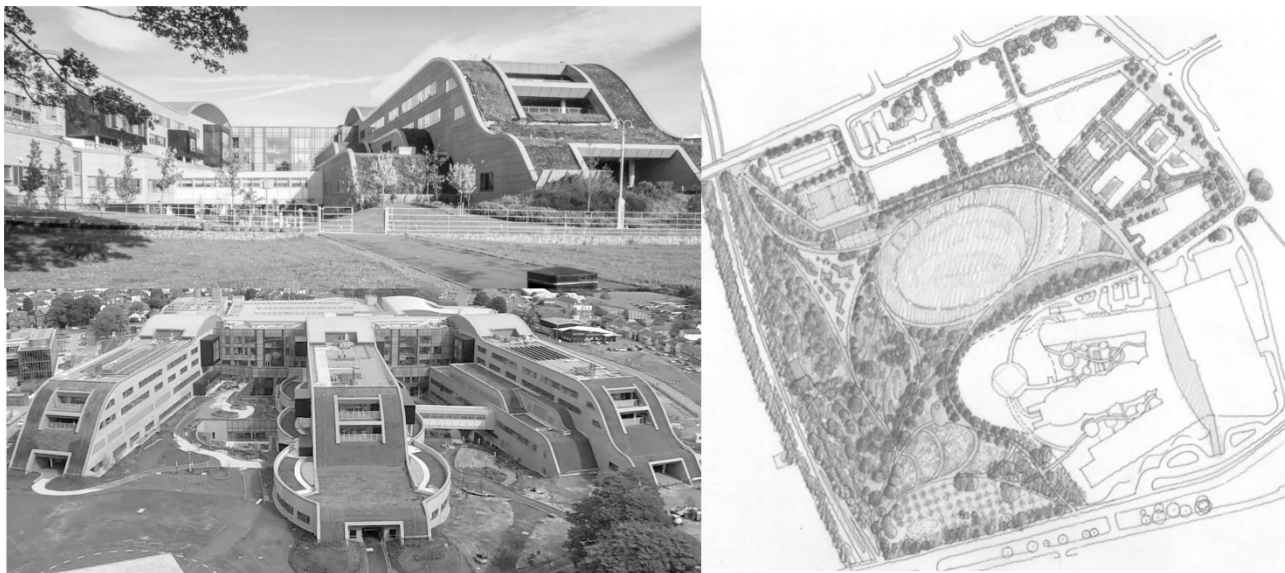

Рис.2 Дитяча лікарня Alder Hey, Англія

Одної із цікавих сучасних концепцій відкритого простору є конкурсний проект лікарні Клуз Напока в Румунії, який розташований серед пагорбів та інтегрований в зелений ландшафт (Рис.3). Велика площа будівлі не вражає своїми розмірами, залишаючись низькою та занурює деякі з найнижчих поверхів у місцевість. Розвиваючись лінійно вздовж замкнутого периметра, вона включає частину ландшафту всередині, між територією лікарні та парком і створюючи безпечний відкритий простір зсередини, де створено чотири зони. Лікарняна зона віддалена на задню частину ділянки, щоб створити спокійне лікувальне середовище та залишити великий відкритий простір для парку. Паркова зона представлятиме рекреаційну та культурну зону зі спортивними майданчиками, водними поверхнями та невеликими виставковими павільйонами. Зона відкритого автопарку представляє буферну територію між кільцевою дорогою і ділянкою, яка висаджена рядами дерев. Та буферна зона – вздовж усієї дороги, щоб захистити лікарню та міський парк від транспортного та шумового забруднення [9].

На території є три типи відкритих просторів: громадський парк – із озелененням, водними поверхнями, спортивними майданчиками та виставковими павільйонами; терапевтичні сади – трав'яні сади в дев'яти внутрішніх двориках на 1-му поверсі, щоб стимулювати почуття та вводити сонячне світло та повітря; лікарняний ігровий майданчик – двір із озелененими

поверхнями, пагорбами та долинами, вкритими газоном – створює ігровий та безпечний ландшафт із відкритим простором, а також чіткими видами з усіх боків лікарні. Розташування будівлі гарантує прямий зв'язок із природним середовищем відкритих просторів і забезпечує заспокійливий і терапевтичний ефект.

Рис.3 Проект дитячої лікарні Клуж Напока, Румунія

Аналіз різних видів прикладів сучасних відкритих просторів ДЗОЗ дозволив виявити наступні види класифікацій.

Виходячи з аналізу сучасних прикладів формування ДЗОЗ було наступні важливі функціональні зони організації відкритих просторів.

Перший важлива зона в ДЗОЗ – це *створення транспортно-господарчої зони*, що має включати обов'язкові функції (господарчу (зону викиду мусора, сушильні, завантажувальні, майстерні тощо) та транспортну зону (паркінг, зона висадки пацієнтів, проїзні та розворотні майданчики) та додаткові зони, що додають даній території особливого значення.

Організація *рекреаційної зони* – створення рекреаційних просторів (місця тихого відпочинку, місця активного відпочинку, парки, сквери, алеї, водні зони, природні зони тощо).

Організація *лікувально-реабілітаційних зон* (адаптивних зон, сенсорних садів, терапевтичного саду, троп здоров'я тощо), спеціалізованих ігрових зон (майданчики для рухової активності та ігрові майданчики).

Організація *публічних зон* – площі, комфортні зони очікування, майданчики для спілкування, для активних подій, виставкові площі тощо.

На основі виявлених функціональних зон сучасних ДЗОЗ можна зазначити, що кожний медичний заклад має свою специфіку формування, залежну від розташування, типу хвороби, які там лікують, підпорядкованості, типу допомоги (первинної, вторинної тощо), яку надають в даних закладах. Виходячи із різних аспектів можна визначити наступні типи класифікацій ДЗОЗ.

За типом використання відкриті простори ДЗОЗ можна виділити наступні категорії: урбаністичні відкриті простори розміщені в структурі ДЗОЗ, призначені переважно для публічного використання (площі, пішохідні вулиці, невеликі сквери, спортивні, тощо), ландшафтно-рекреаційні, що традиційно використовуються як зони для відпочинку (парки, сквери, сади), ландшафтно-лікувальні (тропи здоров'я, терапевтичні сади, лікувальні майданчики, парки здоров'я тощо).

За типом лікувального закладу відкриті простори ДЗОЗ розділяються на: відкриті простори при дитячих лікарнях, при дитячих амбулаторно-поліклінічних, та при дитячих санаторно-курортних та санітарно-профілактичних закладах.

Виходячи з цього слід виділити наступні типи відкритих просторів ДЗОЗ, які розділяються за *режимом використання*: відкриті (для усіх відвідувачів), закриті (для особливих медичних закладів) та напівзакриті (де частина може використовуватися для відвідувачів, а частина лише для пацієнтів та працівників).

За функціональним використанням відкриті простори ДЗОЗ мають включати зони транспортних шляхів, автостоянок, пішохідних шляхів, громадських, рекреаційних просторів лікувальних, реабілітаційних зон тощо. Отже слід виділити наступні: транспортно-пішохідні, рекреаційні, оздоровчі, господарські тощо), які залежать від проценту займаної площі.

За ступенем відкритості відкриті простори ДЗОЗ можуть бути – замкнуті, розташовані всередині (внутрішні дворики) медичних комплексів, напівзамкнуті (курдонери) та розкриті відкриті простори (території, що примикають до об'єкту з різних (однієї) сторін. Також сюди слід віднести *перетікаючі відкриті простори*, що взаємодіють за архітектурою ДЗОЗ за рахунок використання перетікаючих форм, проміжних рекреаційних просторів (teras, балконів, покрівель із озелененням)

За типом планування відкриті простори ДЗОЗ можуть бути регулярні, ландшафтні та змішані. Використання градація простору: естетичне озеленення, лікувальне озеленення, використання водних елементів, створення комфортного та безпечного ландшафту, включення безпечних елементів

озеленення, використання привабливих для дітей кольорів, прокладення чітких та зручних стежок [10].

Та за *конфігурацією планів відкриті простори* ДЗОЗ можуть бути: квадратні, прямокутні, трапецієвидні, округлі, криволінійні тощо. Все це залежить від *типу розміру території*: великої, середньої та малої, які безпосередньо залежать від типу лікувального закладу, його розмірів та розміщення.

Отже на основі проведеного аналізу можна точно сказати, що закордонні приклади відкритих просторів ДЗОЗ виглядають як лікувально-рекреаційні, технологічні, багатофункціональні безпечні інтегровані простори, які ми маємо далі досліджувати та впроваджувати у ДЗОЗ України.

Висновки.

1. Проаналізовано науково-практичний досвід формування відкритих просторів ДЗОЗ та розглянуті сучасні прийоми формування даних об'єктів.

2. Виявлені сучасні функціональні зони формування відкритих просторів ДЗОЗ: транспортно-господарча, рекреаційна, лікувально-реабілітаційна та публічна зони.

3. Визначенні типи класифікацій відкритих просторів ДЗОЗ: за типом використання, за типом лікувального закладу, за режимом використання, за функціональним використанням, за ступенем відкритості, за функціональним використанням, за ступенем відкритості, за конфігурацією планів, за розміром території.

Список джерел

1. ДБН В.2.2-10:2022 Заклади охорони здоров'я. Київ, 2022. – 67 с.
2. Целуйкіна О.В. Особливості формування архітектури медичних закладів (на прикладі міста Харкова): автореф. дис. ... к. арх. Харків, 2015. 28 с.
3. Лінда С.М. Архітектурне проектування громадських будівель і споруд: навч. посіб. Львів: Львівська політехніка, 2010. 608 с.
4. Підгірняк К.Ю. Архітектура будівель лікарських закладів / К.Ю. Підгірняк, В.П. Підгірняк; під ред. В.І. Єжова. – К.: Будівельник, 1990. С.93.
5. Bulakh I., Kozakova O., Didichenko M. The Landscape Creation and Integration in Design and Urban Planning of Medical Institutions. Landscape Architecture and Regional Planning. New York, 2019. No. 4. Vol. 4. Pp. 61–71. DOI: 10.11648/j.larp.20190404.11. ISSN 2637-4358, e-ISSN 2637-4374
6. Hans Nickl, Christine Nicki-Weller. Hospital Architecture. Verlagshaus Braun. 2007. 352 p.
7. Shriners Medical Offices. – Режим доступу: <https://www.cityofpasadena.net/planning/shriners-medical-offices/>

8. Alder Hey Children's Hospital. – Режим доступу: <https://nhsforest.org/locations/alder-hey-childrens-hospital/>

9. Cluj-Napoca Children's Hospital. – Режим доступу: https://www.akvs.com/architecture/arch_32_cluj%20children.html

10. Войко Н.Ю., Добровольська О.Ю. Типологія міських громадських просторів. Містобудування та територіальне планування. Київ, С. 33-44. – Режим доступу: <https://repository.knuba.edu.ua/server/api/core/bitstreams/046efde4-9675-4037-b1c7-4b7ebe132262/content>

Ph.D. Veligotskaya Yuliia, Malik Naliya,
O.M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv, Ukraine

FEATURES OF THE FORMATION OF MODERN OPEN SPACES OF CHILDREN'S HEALTH CARE INSTITUTIONS

In this article, an analysis of modern foreign open spaces of children's health care facilities, hospitals, complexes is carried out. On the basis of the conducted analysis of foreign examples of open spaces of health care facilities it was found its specific view like medical and recreational, technological, multifunctional safe integrated spaces.

Modern functional zones of the formation of open spaces of open spaces of children's health care facilities were identified: transport and economic, recreational, medical and rehabilitation and public zones.

Defined types of classifications of open spaces of open spaces of children's health care facilities. According to the type of use: urban open spaces are located in the structure of children's health care facilities, landscape-recreational, landscape-healing.

By type of medical institution: open spaces at children's hospitals, at children's outpatient polyclinics, and at children's sanatorium-resort and sanitary-prophylactic institutions. According to the mode of use: open, closed and semi-closed. By functional use, transport and pedestrian, recreational, health, economic.

According to the degree of openness – closed, located inside (inner courtyards) medical complexes, semi-closed (kurdoners) and opened open spaces, flowing open spaces. According to the type of planning, regular, landscape and mixed. And according to the configuration of the plans: square, rectangular, trapezoidal, rounded, curvilinear, etc. All this depends on the type of size of the territory: large, medium and small, which directly depend on the type of medical institution, its size and location.

Keywords: open spaces; children's healthcare facilities; children's hospitals; medical complexes; functional areas; classification.

REFERENCES

1. DBN V.2.2-10:2022 Health care institutions. Kyiv, 2022. – 67 p. s. {in Ukrainian}
2. Tseluikina O.V. Peculiarities of the formation of medical architecture institutions (on the example of the city of Kharkiv): autoref. thesis ... k. arch. Kharkiv, 2015. 28 s. {in Ukrainian}
3. Linda S.M. Architectural design of public buildings and structures: teaching manual. Lviv: Lviv Polytechnic, 2010. 608 s. {in Ukrainian}
4. Pidhirnyak K.Yu. Architecture of buildings of medical institutions / K.Yu. Pidhirnyak, V.P. Pidhirnyak; under the editorship V.I. Yezhova. – K.: Budivelnyk, 1990. P.93. s. {in Ukrainian}
5. Bulakh I., Kozakova O., Didichenko M. The Landscape Creation and Integration in Design and Urban Planning of Medical Institutions. Landscape Architecture and Regional Planning. New York, 2019. No. 4. Vol. 4. Pp. 61–71. DOI: 10.11648/j.larp.20190404.11. ISSN 2637-4358, e-ISSN 2637-4374 s. {in Ukrainian}
6. Hans Nickl, Christine Nicki-Weller. Hospital Architecture. Verlagshaus Braun. 2007. 352 p. {in English}
7. Shriners Medical Offices. – Mode of access: <https://www.cityofpasadena.net/planning/shriners-medical-offices/> {in English}
8. Alder Hey Children's Hospital. – Mode of access: <https://nhsforest.org/locations/alder-hey-childrens-hospital/> {in English}
9. Cluj-Napoca Children's Hospital. – Access mode: https://www.akvs.com/architecture/arch_32_cluj%20children.html {in English}
10. Voiko N.Yu., Dobrovolska O.Yu. Typology of urban public spaces. Urban planning and territorial planning. Kyiv, pp. 33-44. – Access mode: <https://repository.knuba.edu.ua/server/api/core/bitstreams/046efde4-9675-4037-b1c7-4b7ebe132262/content> s. {in Ukrainian}